

- Haharin, M.I. (2020). Educational system of a general secondary education institution: Theory and practice of design. Uman: Publisher Sochinskyi M.M. 314 p. [in Ukr].
- Ivanko, V.V., Portna, I.L. (2014). Formation of students' motor skills in physical education]. In *Fizychna kultura i sport u suchasnomu suspilstvi: dosvid, problemy, rishennia* (Anokhinski chitannia, 31 zhovtnia 2014) (pp. 28–32). Kyiv. [in Ukr].

- Krutsevych, T.Yu. (2017). Theory and methodology of physical education. Kyiv: Olimpiiska literatura. Vol. 1. 392 p., Vol. 2. 368 p. [in Ukr].
- Shestel, O., Zaika, O. (2018). Modern trends in the formation of foreign language communicative competence of future service professionals. *Current Issues in the Humanities*, 22(2): 162–166. [in Ukr.]

ARTYUSHENKO Andriy

Doctor Sciences of Pedagogy, Professor,
Professor at the Department of Theory and Methods of Physical Education and Sport
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

KANDYBA Pavlo

senior lecturer at the Department of Physical Education and Human Health,
Cherkasy State Technological University

MATUSEVICH Andriy

senior lecturer at the Department of Physical Education and Human Health,
Cherkasy State Technological University

PEDAGOGICAL PRINCIPLES OF DEVELOPING MOTOR SKILLS IN ECONOMICS STUDENTS IN THE PROCESS OF PHYSICAL EDUCATION

Summary. The article highlights the issues of theoretical analysis, clarification, and experimental verification of the methodological foundations for developing motor skills in students as a component (executive part) of personal mobility. The main approaches to developing motor skills among university students in the process of physical education are analyzed.

The principles that contribute to the development of students' motor abilities during physical activity are identified. It is emphasized that learning a motor action should involve conscious attempts to reproduce its program.

The study examines the formation of an internal action program based on the analysis of external information.

It is proven that the learning process is an activity enriched with cognitive engagement. Recommendations are provided for developing motor skills based on mental processes such as attention, perception, memory, imagi-

nation, and thinking. A new functional system for solving specific motor tasks is designed. Levels of motor skill development are proposed.

The practical experience of applying methodological knowledge in the formation of motor skills of economics students during physical education is summarized. Further investigation of the factors influencing the formation of personal mobility in students – as the ability to consciously control their behavior and motor activity – is recommended. It is concluded that introducing new approaches and conditions promotes the development of personal mobility among university students.

Keywords: motor skills, levels of development, consciousness, personal mobility.

Одержано редакцією 29.11.2025
Прийнято до публікації 13.12.2025

 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2025-4-158-167>

 <https://orcid.org/0000-0003-3884-3217>

СІПКО Людмила

кандидатка педагогічних наук, доцентка катедри педагогіки і психології,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: luzzy@ukr.net

 <https://orcid.org/0000-0001-9650-805X>

ІЛЛЮХА Лідія

кандидатка біологічних наук, доцентка,
завідувачка катедри анатомії, фізіології та фізичної реабілітації,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: ilyuhalidiya@ukr.net

 <https://orcid.org/0000-0002-6754-1501>

ЗАВГОРОДНЯ Вікторія

кандидатка біологічних наук, старша викладачка катедри анатомії, фізіології та фізичної реабілітації,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: victoria_myronyuk@ukr.net

УДК 378.018.8:376-056.29-051(045)

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОРТОПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У статті розкрито проблему формування готовності майбутніх ортопедів до професійної діяльності в умовах сучасної освітньої парадигми, що орієнтована на підтримку дітей з особливими освітніми потребами.

Підкреслено, що специфіка роботи ортопеда вимагає від фахівця високого рівня про-

фесійної компетентності, здатності до міждисциплінарної взаємодії, гнучкості мислення та сформованості ціннісно-гуманістичних орієнтацій. У цьому контексті засоби спеціальної педагогіки виступають стратегічним ресурсом професійної підготовки, оскільки забезпечують цілісний розвиток когнітивного, операційно-

діяльнісного, мотиваційно-ціннісного, комунікативного та особистісно-рефлексивного компонентів готовності.

У процесі дослідження проаналізовано теоретичні підходи українських учених до визначення сутності професійної готовності фахівця, висвітлено особливості застосування корекційно-розвивальних методик, адаптованих програм, спеціальних дидактичних матеріалів, технологій інклюзивної освіти та психолого-педагогічного супроводу.

Обґрунтовано, що системне використання цих засобів сприяє розвитку професійної автономності, рефлексивності, емпатійності, здатності до прийняття педагогічних рішень та реалізації індивідуальних освітніх траєкторій дітей.

Представлені таблиці й авторські схеми відображають структурні компоненти професійної готовності та механізм її формування, що дозволяє комплексно оцінити педагогічні умови підготовки майбутніх ортопедagogів. Зроблено висновок, що ефективність підготовки значною мірою залежить від інтеграції змістових, технологічних і практикоорієнтованих аспектів спеціальної педагогіки, що забезпечує високий рівень професійної компетентності, готовності до взаємодії з дітьми з ООП та здатності до професійного саморозвитку в умовах сучасної інклюзивної освіти.

Ключові слова: професійна готовність; майбутні ортопедagogи; спеціальна педагогіка; корекційно-розвивальні методики; професійна компетентність; інклюзивна освіта; мотиваційно-ціннісний компонент; комунікативні уміння; практикоорієнтована підготовка; міждисциплінарна взаємодія.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні трансформаційні процеси в системі освіти України, орієнтовані на утвердження інклюзивного та людиноцентричного підходів, вимагають якісного оновлення професійної підготовки фахівців, які працюватимуть з дітьми з особливими освітніми потребами. Водночас значно зростає потреба у висококваліфікованих ортопедagogах, здатних здійснювати корекційно-розвивальну, діагностичну, реабілітаційну та консультативну діяльність відповідно до сучасних стандартів спеціальної педагогіки.

Актуальність проблеми посилюється тим, що роль ортопедагога в інклюзивному та спеціальному освітньому середовищі суттєво розширюється. Сьогодні цей фахівець повинен не лише володіти методами спеціальної педагогіки, а й уміти працювати в міждисциплінарних командах, взаємодіяти з батьками, проводити раннє втручання, організовувати корекційно-розвивальні заняття та здійснювати комплексне педагогічне оцінювання. Таке розширення професійних функцій вимагає від закладів вищої освіти створення нових

освітніх моделей, які забезпечують цілісне формування професійної готовності майбутніх ортопедagogів.

Водночас аналіз існуючих освітніх програм засвідчує наявність суперечностей між теоретичною підготовкою здобувачів освіти та реальними потребами практики: недостатня кількість практикоорієнтованих освітніх компонентів, обмежені можливості для проходження якісної корекційної практики, брак сучасного методичного забезпечення та ресурсних центрів. Це свідчить про необхідність посилення ролі спеціальної педагогіки як системотвірного чинника професійної підготовки майбутніх ортопедagogів. За цих умов спеціальна педагогіка розглядається як ключовий інструмент забезпечення комплексного впливу на процес становлення майбутніх ортопедagogів, оскільки поєднує теоретичні засади, корекційні технології та практичні методики роботи з дітьми різних нозологічних груп.

У контексті європейської інтеграції освіти Україна зобов'язана забезпечувати якісну підготовку фахівців, здатних працювати відповідно до міжнародних стандартів підтримки осіб з особливими освітніми потребами. Тому формування професійної готовності майбутніх ортопедagogів розглядається як стратегічний напрям модернізації педагогічної освіти. Особливого значення набуває підготовка здобувачів освіти до здійснення комплексної корекційно-педагогічної діяльності, що базується на принципах доказовості, індивідуалізації та врахування освітніх потреб дитини. Відповідно, збільшується потреба у використанні засобів спеціальної педагогіки як дієвого інструменту розвитку професійної компетентності майбутніх ортопедagogів, що забезпечує їхню здатність ефективно організовувати освітній процес у закладах різного типу та рівня.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та розкрити особливості формування готовності майбутніх ортопедagogів до професійної діяльності засобами спеціальної педагогіки.

Теоретичний аспект (методологія) дослідження ґрунтується на інтеграції сучасних наукових підходів – системного, компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого. У роботі використано загальнонаукові методи дослідження (аналіз, синтез, узагальнення, класифікація, порівняння), що дало можливість здійснити комплексний аналіз теоретичних основ формування професійної готовності майбутніх ортопедagogів. Теоретичну базу становлять праці українських учених у галузі спеціальної педагогіки та інклюзивної осві-

ти. Проведене дослідження уможливило окреслити зміст, структуру та засоби спеціальної педагогіки, які забезпечують ефективне формування професійної готовності майбутніх ортопедагогів.

Огляд результатів, дотичних до теми статті. У сучасній педагогічній науці зростає увага до проблеми професійної готовності майбутніх спеціальних педагогів – зокрема, тих, хто працюватиме з дітьми з особливими освітніми потребами. Напрями цих досліджень охоплюють як загальнопедагогічну готовність, так і специфіку інклюзивної, корекційної та ортопедагогічної діяльності.

Проблема формування готовності майбутніх ортопедагогів до професійної діяльності активно відображена в сучасних наукових дослідженнях, що охоплюють питання інклюзивної освіти, професійної підготовки педагогів та застосування засобів спеціальної педагогіки. Важливе підґрунтя для розуміння сутності професійної підготовки фахівців, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами, міститься у працях В. Бондаря, який акцентує увагу на еволюції системи спеціальної освіти та потребі модернізації підходів до навчання таких дітей відповідно до вимог сучасності (Бойчук, 2023).

У працях Ю. Шевченко, представлено фундаментальні підходи до поняття «професійна готовність майбутнього педагога» (Шевченко, 2018). Авторка розглядає її як багатовимірне інтегративне утворення, що включає мотиваційний, емоційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісний компоненти. Зазначено, що якісна підготовка фахівця неможлива без усвідомлення педагогом соціальної значущості професії, позитивної мотивації до роботи з дітьми з порушеннями розвитку та сформованості рефлексивних умінь. Ці положення становлять важливе теоретичне підґрунтя для дослідження готовності саме майбутніх ортопедагогів, діяльність яких потребує підвищеного рівня професійної відповідальності. Вона акцентує увагу на необхідності системного підходу до професійної підготовки та наголошує на тому, що майбутній фахівець має володіти не лише теоретичними знаннями, а й умінням застосовувати їх у реальних ситуаціях спеціальної освіти.

У дослідженнях В. Борисова, І. Вдовенко та О. Гончаренка розглянуто рівень готовності майбутніх педагогів до впровадження інклюзивного навчання, що дає можливість оцінити сучасний стан професійної підготовки та виявити її недостатні аспекти (Борисов, Вдовенко, Гончаренко, 2024).

Н. Зобенько акцентує увагу на структурі й складових професійної готовності педагогів, підкреслюючи значення здатності діяти в інклюзивному середовищі вже на етапі навчання у закладі вищої освіти (Зобенько, 2022).

Окрему групу праць становлять дослідження, присвячені технологізації освітнього процесу. Зокрема, О. Таранченко та А. Колупаєва обґрунтовують необхідність використання сучасних педагогічних технологій у роботі з дітьми з ООП, підкреслюючи роль цифрових та інноваційних інструментів у підготовці фахівців (Таранченко, Колупаєва, 2025). На важливість формування інклюзивної компетентності майбутніх спеціальних педагогів звертає увагу І. Кузава, наголошуючи на значенні цілеспрямованого розвитку професійних умінь і практичного досвіду (Кузава, 2024).

Суттєвий внесок у дослідження проблеми зробила С. Миронова, яка розглядає педагогічні основи та технології реалізації інклюзивної освіти (Миронова, 2022). Вона наголошує, що педагоги, які працюють із дітьми з особливими освітніми потребами, стикаються з підвищеним емоційним навантаженням. Авторка доводить, що емоційна стійкість, стресостійкість, емпатія та внутрішня мотивація є базовими компонентами психологічної готовності й визначають ефективність педагогічної взаємодії у складних освітніх умовах. Це особливо актуально для ортопедагога, який має поєднувати педагогічні, корекційні та консультативні функції.

Особливої уваги заслуговують праці О. Светлової та В. Завгородньої, де підкреслено актуальність підготовки саме ортопедагогів як окремої категорії фахівців сучасної освітньої системи (Светлова, Завгородня, 2023).

У роботі Н. Фещук та Л. Мартинюк показано, що інклюзивна компетентність має формуватися не лише у спеціальних педагогів, а й у здобувачів освіти педагогічних спеціальностей, оскільки інклюзія є міжгалузевим явищем. Це підкреслює міждисциплінарний характер підготовки фахівців, які працюватимуть у спільному освітньому середовищі (Фещук, Мартинюк, 2020).

Отже, узагальнення наукових джерел дає підстави стверджувати, що формування готовності майбутніх ортопедагогів є складним багатокомпонентним процесом, який охоплює професійні, психологічні, комунікативні та практичні складові. Більшість дослідників наголошують на необхідності модернізації змісту освітніх програм, збільшення кількості практичних занять, розширення співпраці між університетами та спеціальними закладами осві-

ти, а також посилення психологічної підготовки майбутніх ортопедagogів. Впровадження цих підходів сприятиме підготовці висококваліфікованих ортопедagogів, здатних ефективно працювати в умовах сучасної інклюзивної та корекційної освіти.

Результати дослідження. Формування готовності майбутніх ортопедagogів до професійної діяльності є складним багаторівневим процесом, що охоплює становлення особистісних, професійних, мотиваційних і рефлексивних структур, необхідних для ефективної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП). Спеціальна педагогіка виступає не лише навчальною дисципліною, а й інтегрованою системою знань, методів, підходів, завдяки яким здобувачі освіти опановують необхідних та спеціальних освітніх умовах.

Важливість підготовки ортопедagogів зумовлена сучасними соціальними викликами, підвищенням кількості дітей з ООП, необхідністю упровадження міжнародних стандартів, орієнтованих на гуманістичні цінності, індивідуалізацію та підтримку психофізичного розвитку кожного здобувача освіти. Ортопедagog – це фахівець, який володіє компетентностями у сфері корекційної педагогіки, психології, реабілітації, освітнього менеджменту та технологій супроводу дитини з порушеннями розвитку. Звідси випливає потреба модернізувати зміст підготовки таких фахівців, забезпечити інтеграцію спеціальної педагогіки, сучасних методів діагностики й корекції, цифрових засобів підтримки та практикоорієнтованих форм навчання.

Спеціальна педагогіка є фундаментальною для розвитку професійного мислення майбутнього ортопедагога, оскільки вона: формує науково-теоретичне підґрунтя щодо закономірностей розвитку дітей з різними порушеннями; забезпечує засвоєння методів корекційної роботи; сприяє розвитку емпатії, гуманістичної позиції, толерантності; навчає міждисциплінарній взаємодії у професійному середовищі; формує практичні навички аналізу випадків, складання індивідуальних програм розвитку, використання корекційних методик.

Сучасні дослідження В. Борисова, І. Вдовенко, О. Гончаренко, І. Кузави та С. Чупахіної указують, що ефективність підготовки значно підвищується за умов поєднання теорії спеціальної педагогіки з практичними формами професійної діяльності – тренінгами, практичними заняттями, рольовими моделями, проектною діяльністю, супервізією.

На основі аналізу педагогічних, психологічних і методологічних підходів професій-

ну готовність можна представити як інтегровану систему, що складається з кількох компонентів:

1) *когнітивний* – знання про особливості психофізичного розвитку дітей, специфіку порушень, технології корекції;

2) *операційно-діяльнісний* – практичні вміння і навички, методики роботи з дітьми, уміння застосовувати корекційні технології;

3) *мотиваційно-ціннісний* – бажання працювати у сфері корекційної педагогіки, прийняття цінностей інклюзивної освіти;

4) *особистісно-рефлексивний* – здатність до самоконтролю, саморефлексії, емоційної стійкості, толерантності, креативності;

5) *комунікативний* – навички взаємодії з дітьми, батьками, командою фахівців (психолог, логопед, реабілітолог тощо).

У процесі професійної підготовки майбутніх ортопедagogів важливо враховувати не лише специфіку спеціальної педагогіки, але й структуру самої професійної готовності, яка визначає якість та результативність їхньої діяльності. Для кращого розуміння внутрішньої організації цього феномена доцільно розглянути його ключові компоненти, що забезпечують цілісність та ефективність професійного становлення фахівця. Узагальнена структура професійної готовності майбутнього ортопедагога представлена на рис. 1.

Рисунок ілюструє змістову структуру професійної готовності майбутнього ортопедагога, яка охоплює п'ять взаємопов'язаних компонентів. Когнітивний компонент визначає систему теоретичних знань зі спеціальної педагогіки, психології розвитку та корекційних методик, що становлять основу професійної компетентності. Операційно-діяльнісний компонент включає сформовані практичні вміння й навички застосування педагогічних технологій, індивідуалізації та адаптації освітнього процесу відповідно до потреб дітей з особливостями розвитку.

Рис. 1. Структурні компоненти професійної готовності майбутнього ортопедагога (розробка авторів)

Мотиваційно-ціннісний компонент відображає внутрішню готовність до роботи, професійні цінності, орієнтацію на гуманізм та прагнення до самовдосконалення. Особистісно-рефлексивний компонент передбачає здатність до самоаналізу, усвідомлення власних професійних дій та їх удосконалення. Комунікативний компонент забезпечує ефективну взаємодію з дітьми, батьками та міждисциплінарною командою, що є необхідною умовою успішної роботи ортопедагога. У сукупності ці елементи формують цілісну систему професійної готовності, що визначає ефективність подальшої діяльності фахівця. У рамках спеціальної педагогіки використовуються різноманітні засоби формування професійних компетентностей. Найбільш ефективними є:

- *корекційно-розвивальні методики* (сенсорна інтеграція, психолого-педагогічні тренінги, арттерапія, логопедичні техніки);
- *ігрові методи* (корекційні ігри, рольові ситуації, моделювання фахових кейсів);
- *проектна діяльність* (створення індивідуальних програм розвитку, розроблення корекційних занять);
- *цифрові технології* (дистанційні заняття, спеціальні програми, інтерактивні вправи для корекції мовлення або моторики);

– *практика в інклюзивних та спеціальних закладах освіти;*

– *супервізія та наставництво як елементи професійної рефлексії.*

У процесі фахової підготовки майбутніх ортопедагогів важливе місце посідає цілеспрямоване використання засобів спеціальної педагогіки, які забезпечують формування ключових компетентностей, необхідних для ефективної професійної діяльності. Ці засоби дозволяють не лише адаптувати освітній процес до особливих освітніх потреб здобувачів, а й виступають важливим інструментом розвитку професійної мотивації, аналітичного мислення, практичних умінь та рефлексивних навичок. Для того щоб узагальнити основні інструменти, які використовуються у фаховій підготовці майбутніх ортопедагогів, доцільно систематизувати їх у вигляді класифікації. Такий підхід дозволяє чіткіше окреслити зміст кожної групи засобів, їхню функціональну спрямованість та значення для формування професійної компетентності здобувачів освіти. У таблиці подано структурований огляд ключових груп засобів спеціальної педагогіки, що застосовуються у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. Узагальнені дані подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Класифікація засобів спеціальної педагогіки
у підготовці майбутніх ортопедагогів

Група засобів спеціальної педагогіки	Зміст (що включають)	Педагогічне призначення
Дидактичні засоби спеціальної педагогіки	адаптовані програми, модифіковані навчальні матеріали, спеціальні дидактичні засоби (піктограми, картки, тактильні матеріали)	забезпечення доступності змісту навчання, формування умінь адаптувати матеріал для дітей з ООП
Корекційно-розвивальні засоби	корекційно-розвивальні методики, тренінги, сенсорні вправи, корекційні ігри	розвиток здатності здійснювати корекційну роботу, добирати методики залежно від типу порушення
Комунікативно-соціальні засоби	методики розвитку комунікації, альтернативної комунікації, соціальні історії	формування вміння налагоджувати контакт із дітьми з різними порушеннями, розвиток емпатії
Організаційно-технологічні засоби	технології інклюзивної освіти, позитивна поведінкова підтримка, командний підхід	розвиток компетентності в організації інклюзивного середовища, готовність працювати у мультидисциплінарній команді
Практикоорієнтовані засоби	педагогічна практика, стажування, участь у проектах, супервізії	формування практичних навичок, професійної автономності і відповідальності
Інформаційно-цифрові засоби	спеціалізовані цифрові платформи, онлайн-ресурси, цифрові адаптивні інструменти	розвиток цифрової грамотності спеціального педагога, умінь використовувати ІКТ у роботі з дітьми з ООП

Після аналізу представлених даних можна побачити, що кожна група засобів виконує власну, але взаємопов'язану функцію у професійній підготовці майбутніх ортопедагогів.

Дидактичні засоби забезпечують доступність навчального контенту й формують умінь адаптувати матеріал під потреби дітей з ООП.

Корекційно-розвивальні ресурси спрямовані на опанування методик, необхідних для корекційної підтримки.

Комунікативно-соціальні засоби допомагають майбутнім ортопедагогам вибудовувати ефективну взаємодію з дітьми різних нозологічних груп. Організаційно-технологічний блок готує майбутніх ортопедагогів до роботи в інклюзивному середовищі та співпраці в мультидисциплінарній команді. Практикоорієнтовані засоби забезпечують занурення у реальні професійні ситуації, формуючи автономність та відповідальність.

Нарешті, інформаційно-цифрові інструменти розширюють можливості сучасного спеціального педагога, дозволяючи ефективно інтегрувати цифрові рішення у роботу з дітьми з ООП.

Отже, запропонована класифікація не лише впорядковує зміст фахової підготовки, а й підкреслює комплексність та багатомірність професії ортопедагога. Сучасний стандарт вищої освіти підкреслює, що ключовою умовою професійного становлення ортопедагога є поєднання теоретичних знань з практикою. Протягом освітнього процесу майбутні ортопедагоги повинні брати участь у: майстер-класах педагогів-практиків; інтервенційних корекційних заняттях; практиці в інклюзивно-ресурсних центрах; роботі інклюзивних команд; діагностичних та корекційних сесіях; супервізійних зустрічах. Таке занурення у професійне середовище створює умови для формування реалістичних уявлень про фах, підсилює мотивацію і сприяє розвитку фахової ідентичності. Результати узагальнення представлені у таблиці 2.

Таблиця 2.

Структура професійної готовності майбутніх ортопедагогів

Компонент готовності	Змістове наповнення	Очікувані результати
Мотиваційний	професійні мотиви, орієнтація на допомогу дітям з ООП, внутрішня зацікавленість корекційно-педагогічною діяльністю	стійке прагнення працювати у сфері спеціальної освіти
Когнітивний	знання зі спецпедагогіки, ортопедагогіки, інклюзивної освіти, вікової психології	сформованість професійних уявлень і розуміння специфіки ООП
Операційно-діяльнісний	уміння корекційно-розвивальної роботи, добір методик, технологій НУШ і спецпедагогіки	здатність ефективно реалізовувати корекційні програми
Емоційно-ціннісний	емпатія, толерантність, стресостійкість, прийняття різноманіття	психологічна готовність до роботи з дітьми, що мають складні прояви поведінки
Комунікативний	навички взаємодії з батьками, командою фахівців, асистентом учителя	злагоджена командна співпраця
Рефлексивно-аналітичний	самоаналіз, самовдосконалення, корекція власних дій	здатність покращувати професійну діяльність

Представлена у таблиці структура професійної готовності майбутніх ортопедагогів демонструє системність і взаємозалежність її компонентів. Когнітивний компонент охоплює сукупність теоретичних знань із галузі спеціальної педагогіки, психології розвитку, корекційної роботи та методик навчання дітей з різними нозологіями. Він формує інтелектуальну основу професійної діяльності, забезпечуючи майбутнього фахівця розумінням закономірностей розвитку дитини та специфіки корекційного впливу.

Операційно-діяльнісний компонент відображає практичну складову професійної готовності: володіння методами корекційно-розвивальної роботи, уміння планувати й організовувати педагогічний процес, застосовувати сучасні технології спеціальної освіти та добирати індивідуально-орієнтовані засоби підтримки.

Не менш важливим є мотиваційно-ціннісний компонент, який визначає внутрішню налаштованість майбутнього ортопедагога на роботу з дітьми з ООП. Він проявляється у професійній мотивації, позитивному ставленні до дітей, толерантності, гуманістичній спрямованості та усвідомленні цінності інклюзивної освіти.

Особистісно-рефлексивний компонент відображає здатність майбутнього ортопедагога до саморефлексії, критичного аналізу власної педагогічної діяльності, готовність до самовдосконалення та корекції професійних дій. Він виступає важливим чинником професійного зростання та попередження професійного вигорання. Завершує структуру комунікативний компонент, що охоплює вміння взаємодіяти з дітьми, батьками, колегами, працювати в мультидисциплінарній команді та будувати ефективні, емпатійні й партнерські стосунки.

Таким чином, таблиця структурує комплекс якостей, умінь і настанов, які визначають ступінь професійної готовності майбутнього ортопедагога, акцентуючи на необхідності гармонійного поєднання особистісних, когнітивних і діяльнісних характеристик. Сформована структура професійної готовності дозволяє усвідомити ключові професійні параметри, однак її ефективність значною мірою залежить від того, наскільки освітній процес забезпечує умови для розвитку цих компонентів. Тому важливо розглянути, які саме засоби спеціальної педагогіки сприяють формуванню професійної готовності майбутніх ортопедагогів.

Важливою умовою якісної професійної підготовки майбутніх ортопедагогів є цілеспрямоване використання засобів спеціальної педагогіки, які забезпечують формування практичних умінь, розвиток гнучкого педагогічного мислення та професійної автономності. Саме ці засоби дозволяють здобувачам освіти оволодіти ефективними корекційно-розвивальними технологіями, навчитися будувати індивідуалізовані маршрути освітньої підтримки та працювати в умовах мультидисциплінарної взаємодії.

Зміст і потенціал ключових засобів спеціальної педагогіки, що забезпечують формування професійної готовності, представлено у таблиці 3.

Таблиця 3.

Засоби спеціальної педагогіки
у формуванні готовності майбутніх ортопедагогів

Засіб спецпедагогіки	Характеристика	Професійний ефект
Корекційно-розвивальні методики	вправи, ігри, тренінги, сенсорні програми	розвиток умінь працювати з різними видами порушень
Диференційовані та адаптовані програми	адаптація навчального матеріалу для дітей з ООП	здатність будувати індивідуальні маршрути
Спеціальні дидактичні матеріали	піктограми, картки PECS, тактильні матеріали	розвиток креативності та педагогічної винахідливості
Технології інклюзивної освіти	командний підхід, UDL, позитивна поведінкова підтримка	готовність працювати у команді підтримки
Психолого-педагогічний супровід	взаємодія з психологом, логопедом, реабілітологом	формування міждисциплінарної компетентності
Практикоорієнтоване навчання	практика в закладах спецосвіти, участь у проєктах	розвиток професійної автономності

Аналіз наведених засобів спеціальної педагогіки свідчить про їхню системоутворювальну роль у професійній підготовці майбутніх ортопедагогів. Використання корекційно-розвивальних методик дозволяє майбутнім ортопедагогам опановувати широкий спектр інструментів роботи з дітьми різних нозологічних груп, формує здатність добирати адекватні стимули й вправи відповідно до освітніх потреб дитини. Застосування диференційованих та адаптованих програм забезпечує підготовку майбутніх ортопедагогів до роботи в умовах індивідуалізованого навчання, сприяючи оволодінню навичками модифікації завдань, добору оптимальних методів викладання та створення доступного освітнього середовища.

Спеціальні дидактичні матеріали виступають важливим ресурсом для розвитку креативного підходу до навчання й корекції, адже їх використання формує вміння створювати альтернативні канали сприймання та комунікації відповідно до можливостей дитини. Засвоєння технологій інклюзивної освіти – зокрема універсального дизайну навчання та командного підходу – сприяє формуванню у майбутніх ортопедагогів готовності працювати у складі команди психолого-педагогічного супрово-

ду та будувати партнерські відносини з усіма учасниками освітнього процесу.

Особливо вагоме значення має психолого-педагогічний супровід, що забезпечує розуміння ролі кожного спеціаліста у підтримці дитини та формує у майбутніх ортопедагогів міждисциплінарну компетентність. Завершальним елементом є практикоорієнтоване навчання, яке забезпечує інтеграцію теоретичних знань у реальну професійну діяльність, формує автономність, відповідальність, здатність приймати педагогічні рішення та працювати в ситуаціях, що потребують оперативного реагування. У комплексі ці засоби створюють умови для всебічного формування професійної готовності майбутніх ортопедагогів, поєднуючи теоретичну, практичну та ціннісну складові їхньої підготовки.

Засоби спеціальної педагогіки комплексно впливають на формування всіх компонентів професійної готовності. Для більш наочного представлення логіки впливу різних груп засобів спеціальної педагогіки на процес підготовки майбутніх ортопедагогів доцільно звернутися до графічної моделі. Вона узагальнює ключові структурні елементи механізму формування професійної готовності та демонструє їхню взаємодію у цілісній системі.

На рисунку 2 відображено основні компоненти, які забезпечують поступове й всебічне становлення професійної компетентності майбутніх фахівців. Рисунок дає узагальнену модель механізму формування професійної готовності майбутніх ортопедів засобами спеціальної педагогіки. У центрі схеми знаходиться ключовий елемент – професійна готовність, яка вибудовується за рахунок системного впливу різних груп спеціально-педагогічних засобів. Кожен блок на рисунку виконує власну функціональну роль та забезпечує формування окремих компонентів готовності.

Рис. 2. Структура механізму формування професійної готовності майбутніх ортопедів (розробка авторів)

Корекційно-розвивальні методики представлені як фундаментальна складова, що сприяє засвоєнню практичних навичок взаємодії з дітьми, які мають різні типи порушень розвитку. Саме через виконання вправ, ігор, сенсорних та тренінгових програм майбутній ортопед навчається добирати адекватні корекційні підходи та прийоми. Адаптовані й диференційовані програми навчання забезпечують розвиток уміння будувати індивідуальні траєкторії освіти відповідно до потреб дитини. Це формує в майбутнього фахівця компетентність щодо розробки інклюзивно орієнтованого освітнього середовища.

Спеціальні дидактичні матеріали (піктограми, тактильні матеріали, картки альтернативної комунікації тощо) сприяють розвитку креативності педагога, здатності підбирати ефективні засоби навчання, адаптовані до можливостей дитини. Технології інклюзивної освіти відображені як інструменти розвитку командної взаємодії та міждисциплінарної співпраці. Їх застосування допомагає здобувачам освіти усвідомити суть сучасних вимог до професії та навчитися працювати разом з психологами, логопедами, реабілітологами та асистентами вчителя. Психолого-педагогічний

супровід у структурі моделі показує важливість комплексного підходу до навчання майбутнього фахівця. Взаємодіючи з різними фахівцями, здобувачі освіти формують цілісне бачення розвитку дитини з ООП.

Практикоорієнтоване навчання, представлене як завершальний та інтегративний блок, забезпечує формування професійної автономності, здатності приймати рішення та ефективно діяти у реальних ситуаціях. Узагальнюючи, можемо констатувати, що професійна готовність майбутнього ортопеда формується через поєднання теоретичної підготовки, практичного досвіду, рефлексивних умінь та ціннісно-мотиваційних орієнтирів, а засоби спеціальної педагогіки відіграють у цьому процесі системотворчу роль.

Таким чином, поданий механізм демонструє системний характер професійної підготовки, де всі структурні елементи взаємодіють між собою, доповнюючи один одного та забезпечуючи комплексне становлення майбутнього ортопеда.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що формування готовності майбутніх ортопедів до професійної діяльності є багатокомпонентним процесом, у центрі якого перебуває цілісне використання засобів спеціальної педагогіки. Виокремлені групи засобів – дидактичні, корекційно-розвивальні, комунікативно-соціальні, організаційно-технологічні, практикоорієнтовані та інформаційно-цифрові – забезпечують поетапне становлення професійної компетентності, сприяють розвитку практичних умінь, здатності до адаптації освітнього середовища й ефективної взаємодії з дітьми з ООП. Представлений механізм підтверджує, що результативність підготовки залежить від системності й узгодженості всіх структурних елементів освітнього процесу. Перспективи подальших досліджень убачаємо у розробці моделей інтеграції цифрових інструментів у практику підготовки ортопедів, вивченні ефективності командної та міждисциплінарної взаємодії, а також у створенні науково обґрунтованих методик оцінювання рівня професійної готовності майбутніх фахівців.

Список бібліографічних посилань

- Бойчук, Ю.Д. (ред.) (2023). Система освіти і виховання дітей з особливими освітніми потребами: досвід минулого – погляд у майбутнє: до 85-річчя акад. В.І. Бондаря: збірник наукових праць. Харків: Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. 460 с. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/58098d4c-6eea-4e96-b2e2-664a40d61009/content>.

- Борисов, Вдовенко, Гончаренко, 2024 – Борисов, В. В., Вдовенко, І. С., Гончаренко, О. М. (2024). Аналіз рівня готовності майбутніх педагогів до організації і забезпечення інклюзивного навчання як інновації сучасної професійної освіти. *Педагогічні науки: теорія та методика*, 57: 112–118.
- Зобенько, 2022 – Зобенько, Н. (2022). До питання професійної готовності майбутніх учителів початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, 1(50): 70–75.
- Таранченко, Колупасва, 2025 – Таранченко, О. М., Колупасва, А. А. (2025). Технологізація в освіті дітей з особливими освітніми потребами. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 118(2): 219–240. Doi: <https://doi.org/10.33189/ectu.v118i2.260>
- Кузава, 2024 – Кузава, І. Б. (2024). Формування інклюзивної компетентності майбутніх фахівців спеціальної освіти. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія: Філософія. Педагогіка*, 1(6): 160–166.
- Миронова, 2022 – Миронова, С. П. (2022). *Інклюзивна освіта: педагогічні основи та технології реалізації*. Київ: Освіта України. 200 с.
- Светлова, Завгородня, 2023 – Светлова, О., Завгородня, В. (2023). Важливість підготовки фахівців з ортопедагогіки в умовах сьогодення. *Освіта. Інноватика. Практика*, 11(4): 50–54.
- Фещук, Мартинюк, 2020 – Фещук, Н. М., Мартинюк, Л. В. (2020). Підготовка майбутніх учителів технологій до роботи в інклюзивному освітньому середовищі. *Педагогічний альманах*, 46: 132–137.
- Шевченко, 2018 – Шевченко, Ю. В. (2018). Професійна готовність майбутніх педагогів у сучасній науковій літературі. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*, 19: 221–226. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.155509>
- Чупахіна, 2018 – Чупахіна, С. В. (2018). Готовність майбутніх педагогів до використання інформаційних технологій у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Освітній простір України*, 14: 98–105.
- Boyчук, Yu.D. (ed.) (2023). The system of education and upbringing of children with special educational needs: experience of the past - a look into the future: to the 85th anniversary of Acad. V. I. Bondar: collection of scientific works. Kharkiv: Kharkiv National Pedagogical University named after G.S. Skovoroda. 460 p. URL: <https://dSPACE.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/58098d4c-6eea-4e96-b2e2-664a40d61009/content>. [in Ukr.].
- Borysov, V. V., Vdovenko, I. S., Honcharenko, O. M. (2024). Analysis of the readiness level of future teachers to organize and provide inclusive education as an innovation of modern professional education. *Pedagogical Sciences: Theory and Methodology*, 57: 112–118. [in Ukr.].
- Zobenko, N. (2022). On the issue of professional readiness of future primary school teachers to work in conditions of inclusive education. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work*, 1(50): 70–75. [in Ukr.].
- Taranchenko, O. M., Kolupaieva, A. A. (2025). Technologization in the education of children with special educational needs. *Special child: education and upbringing*, 118(2): 219–240. Doi: <https://doi.org/10.33189/ectu.v118i2.260> [in Ukr.].
- Kuzava, I. B. (2024). Formation of inclusive competence of future specialists in special education. *Bulletin of the Dnipro Academy of Continuing Education. Series: Philosophy. Pedagogy*, 1(6): 160–166. [in Ukr.].
- Myronova, S. P. (2022). Inclusive education: pedagogical foundations and implementation technologies. Kyiv: Education of Ukraine, 200 p. [in Ukr.].
- Svietlova, O., Zavhorodnia, V. (2023). The importance of training specialists in orthopedagogy in today's conditions. *Education. Innovation. Practice*, 11(4): 50–54. [in Ukr.].
- Feshchuk, N. M., Martyniuk, L. V. (2020). Preparation of future technology teachers for work in an inclusive educational environment. *Pedagogical Almanac*, 46: 132–137. [in Ukr.].
- Shevchenko, Yu. V. (2018). Professional readiness of future teachers in modern scientific literature. *Scientific notes of Rivne State Humanitarian University*, 19: 221–226. Doi: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.155509> [in Ukr.].
- Chupakhina, SV. (2018). Future teachers' readiness to use information technologies when working with children with special educational needs. *Educational space of Ukraine*, 14: 98–105. [in Ukr.].

References

SIPKO Liudmyla

PhD in Pedagogy, Associate Professor at the Department of Pedagogy and Psychology, Bohdan Khmelnytskyi National University of Cherkasy

ILIUKHA Lidiia

Ph. D in Biology, Associate Professor, Head at the Department of Anatomy, Physiology and Physical Rehabilitation, Bohdan Khmelnytskyi National University of Cherkasy

ZAVHORODNIA Viktoriia

Ph. D in Biology, Lecturer at the Department of Anatomy, Physiology and Physical Rehabilitation, Bohdan Khmelnytskyi National University of Cherkasy

FORMATION OF PROFESSIONAL READINESS OF FUTURE ORTHOPEDAGOGUES BY MEANS OF SPECIAL PEDAGOGY

Summary. *Relevance.* The article addresses the problem of forming the professional readiness of future orthopedagogues within the modern educational paradigm focused on supporting children with special educational needs. The relevance of the study is determined by the increasing demand for specialists who possess a high level of professional competence, interdisciplinary communication skills, cognitive flexibility, and value-based humanistic orientations necessary for working in diverse inclusive environments. Special pedagogy serves as an important resource that shapes the essential components of professional readiness and ensures the holistic development of future specialists.

Purpose. The purpose of the article is to theoretically substantiate and reveal the features of forming the pro-

fessional readiness of future orthopedagogues for professional activity through the means of special pedagogy.

Methods. The methodological basis of the study relies on the integration of modern scientific approaches—systemic, competence-based, activity-oriented, and learner-centered. General scientific research methods (analysis, synthesis, comparison, classification, generalization) were applied, which enabled a comprehensive examination of the theoretical foundations of professional readiness formation in future orthopedagogues. The theoretical basis includes the works of Ukrainian scholars in the fields of special pedagogy and inclusive education. The conducted analysis made it possible to outline the content, structure, and pedagogical means that ensure the effective formation of future specialists' readiness for professional activity.

Results. The study identifies key structural components of professional readiness—cognitive, operational-activity, motivational-value, communicative, and personal-reflective and reveals the role of special pedagogy in their development. The article highlights the effectiveness of correctional-developmental methods, adapted educational programs, special didactic materials, inclusive education technologies, and psychological-pedagogical support as essential tools in preparing future orthopedagogues. The presented tables and diagrams demonstrate the mechanism of readiness formation and reflect the pedagogical conditions that contribute to the development of professional autonomy, reflection, empathy, decision-making skills, and the ability to design individualized educational trajectories for children with SEN.

Conclusions. It is concluded that the effectiveness of training future orthopedagogues largely depends on the

integration of content-based, technological, and practice-oriented components of special pedagogy. Such integration ensures a high level of professional competence, readiness to work with children with special educational needs, and the ability to engage in continuous professional self-development within the modern inclusive educational environment.

Keywords: professional readiness; future orthopedagogues; special pedagogy; correctional-developmental methods; professional competence; inclusive education; motivational-value component; communication skills; practice-oriented training; interdisciplinary interaction.

Одержано редакцією 09. 12. 2025

Прийнято до друку 19. 12. 2025

 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2025-4-167-175>

 <https://orcid.org/0009-0001-3539-8472>

ХРЕБТО Тамара

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

e-mail: khrebito7ts@gmail.com

 <https://orcid.org/0009-0000-7204-0210>

КРАВЧУК Олеся

викладачка кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

e-mail: kravchukolesya906090@gmail.com

УДК 378.091.3:001.895]:[373.3/.5.011.3-051:7](045)

ІНТЕГРОВАНІ СПОСОБИ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦТВА

Сучасна стратегія розвитку цивілізації на-
полегливо вимагає нової філософії освіти, визнає
необхідність не просто підвищення рівня осві-
ти, а формування інноваційного типу інтелек-
ту, цілісного мислення молодшої людини, що мо-
же їй допомогти скласти цілісну картину сві-
ту. За цих умов постала необхідність переходу
до нової освітньої парадигми, суть якої можна
визначити як безперервність і цілісність на-
вчання, спрямованого на задоволення різнобіч-
них інтересів особистості.

Формування у свідомості школярів системи
знань про світ і цілісного ставлення особистос-
ті до нього найбільш оптимально здійснюється
в умовах інтегрованого навчання, в якому поєд-
нюються елементи раціонально-логічного та
інтуїтивно-образного мислення. Незважаючи на
те, що дидактичний потенціал навчальних
предметів підвищується в разі інтеграції їх
змісту, результати пілотажного дослідження
показують, що в шкільній практиці цьому пи-
тання приділяється замало уваги, що негативно
позначається на якості навчання школярів.

Метою статті є розробка науково
обґрунтованих способів інтеграції змісту пред-
метів гуманітарного та мистецького циклів,
що є основою інноваційної технології формування
фахових компетентностей майбутніх учителів
мистецтва у процесі професійної підготовки за
освітньою програмою «Образотворче мистецтво».
Формування гармонійного, цілісного мислення
ґрунтується на поєднанні логіко-раціонального
та образно-художнього способів пізнання, яке

забезпечує здатність здобувачів освіти
сприймати навколишній світ як цілісну
систему та може виступати ефективним
інструментом розв'язання складних
соціокультурних і глобальних проблем у процесі
розвитку суспільства.

Для вирішення поставлених завдань нами
було використано комплекс методів досліджен-
ня: теоретичні, емпіричні, обсерваційні, прогно-
стичні, праксиметричні, статистичні.

Наукова новизна отриманих результатів
дослідження полягає в тому, що уперше: – об-
ґрунтовано й експериментально перевірено
інноваційну технологію інтеграції змісту пред-
метів гуманітарного та мистецького циклів у
Новій українській школі, яка передбачає:

1) конструювання змісту навчання пред-
метів гуманітарного та мистецького циклів на
основі механізмів і принципів інтегрованого під-
ходу з урахуванням вікових особливостей учнів;

2) комплексне використання засобів мисте-
цтва на різних етапах процесу навчання (ви-
вчення нового матеріалу, закріплення, повто-
рення тощо);

3) розробку й використання навчально-
методичного забезпечення (форм, методів, за-
собів) інтегрованого навчання;

4) здійснення педагогічного моніторингу яко-
сті інтегрованого навчання школярів.

Отже, нами було з'ясовано, що застосування
інтегрованого підходу забезпечує цілісність
процесу навчання, взаємозумовленість теоре-
тичної та практичної діяльності учня.